

විශේෂ සටහන 7

ආර්ථික වර්ධනයට සහය සපයන්නන් ලෙස රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් ප්‍රතිව්‍යුහගත කිරීම

හැඳින්වීම

රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන්¹ දීර්ඝ කාලයක් පුරාවට රටවල්වල සමාජ ආර්ථික සංවර්ධනයට අදාළව ප්‍රධාන භූමිකාවක් ඉටු කර ඇත. සිංගප්පූරුව, ජපානය, චීනය සහ කොරියාව වැනි ආසියානු කලාපයේ අනෙකුත් රටවල් කිහිපයක දක්නට ලැබෙන පරිදි, කාර්යක්ෂම රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් මගින් රැකියා උත්පාදනය, දරිද්‍රතාවය තුරන් කිරීම, රාජ්‍ය මූල්‍ය ස්ථායීතාව, ක්ෂේත්‍රයක හෝ භූගෝලීය ප්‍රදේශයක සංවර්ධනය, පාරිසරික ආරක්ෂාව මෙන්ම ක්ෂේත්‍ර නියාමනය සඳහා ද සැලකිය යුතු දායකත්වයක් ලබා දී ඇත.

මෑත දශක කිහිපය තුළ රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් පෞද්ගලීකරණය කිරීම සහ ඒවායේ නියාමනයන් ඉවත් කිරීමට අදාළව එකඟතාවයෙහි වැඩි නැඹුරුවක් පැවතිය ද, විශේෂයෙන්ම සංවර්ධනය වෙමින් පවතින රටවල රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන්හි කාර්යභාරය අවප්‍රමාණය වී නොමැත. මේ සඳහා මූලික වශයෙන් හේතු වී ඇත්තේ ආර්ථික වර්ධනය, සංවර්ධනය සහ සමස්තයක් ලෙස ජනගහනයේ යහපැවැත්ම කෙරෙහි ඉහළම බලපෑමක් ඇති කෙරෙන අත්‍යවශ්‍ය යටිතල පහසුකම් සහ පොදු සේවා සපයන්නන් ලෙස රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් පුළුල් දායකත්වයක් දැක්වීමයි. කෙසේ වෙතත්, සංවර්ධනය වෙමින් පවතින රටවල රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් අඩු ඵලදායීතාවක් පෙන්නුම් කිරීමේ ප්‍රවණතාවක් පවතින අතර, දූෂණ අක්‍රමිකතා පැවතීම හේතුවෙන් එම ව්‍යවසායයන්වල තරගකාරීත්වයට බාධා එල්ල වී ඇත. එහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස, රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන්, රාජ්‍ය අයවැය සහ රජය වෙත සැලකිය යුතු පීඩනයක් ඇති කිරීමට හේතු වී ඇති අතර, ඇතැම් අවස්ථාවලදී එය රාජ්‍ය මූල්‍ය හා ආර්ථික අර්බුදවලට මඟ පාදා ඇත. මෙවැනි පසුබිමක් තුළ ශ්‍රී ලංකාව සිය රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන්ගේ ක්‍රියාකාරීත්වය පිළිබඳව අවධානයෙන් සිටීම අත්‍යවශ්‍ය වේ.

ශ්‍රී ලංකාව තුළ රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් විකසනය වීම

ශ්‍රී ලංකාවේ රාජ්‍ය ව්‍යවසාය අංශයේ ආරම්භය, 1939 - 1945 අතර කාලය තුළ පැවති දෙවන ලෝක යුද සමයේ දී, සැපයීම සීමා වූ අත්‍යවශ්‍ය භාණ්ඩ ලබාදීම සඳහා රාජ්‍ය

1 රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් සම්බන්ධයෙන් පොදුවේ පිළිගත් නිර්වචනයක් නොමැත (යුරෝපා කොමිසම, 2013; ජා.මු.අ., 2014; ආර්ථික සහයෝගිතාව සහ සංවර්ධනය සඳහා වූ සංවිධානය, 2015). කෙසේ වෙතත්, රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන්ගේ ඇතැම් ලක්ෂණ නම්: (1) ආයතනය සතුව තමන්ටම අන්‍ය වූ නීති රාමුවක් තිබීම; (2) ආයතනය අඩුම තරමින් අර්ධ වශයෙන් හෝ රාජ්‍ය ආයතනයක් විසින් පාලනය කරනු ලැබීම; සහ (3) ආයතනය ප්‍රධාන වශයෙන් වාණිජමය හෝ ආර්ථික ක්‍රියාකාරකම්වල නිරත වීම (ජා.මු.අ., 2020) යනාදියයි. රජයේ මූල්‍ය සංඛ්‍යාලේඛන මාර්ගෝපදේශ 2014 (ජා.මු.අ., 2014) අනුව ඕනෑම ආයතනයක රජය සතුව පවතින පාලනය ඇගයීමේදී විවිධ විනිශ්චයන් මත පදනම් වන බව සඳහන් වේ. ඒ අනුව, රජයකට කුඩා කොටස ප්‍රමාණයක අයිතියක් හිමි අවස්ථාවක දී වුව ද ආයතනික තීරණ කෙරෙහි සැලකිය යුතු බලපෑමක් කළ හැකිය.

ව්‍යවසායයන් කිහිපයක් පිහිටුවීම සිදුවූ කාලය දක්වා අතීතයට දිවයයි. 1950 දශකයේ මැද භාගයේ දී, සෝවියට් සංගමය ලැබූ සාර්ථකත්වය සහ එම කාලපරිච්ඡේදයේ දී ඉන්දියාව තුළ සමාජවාදී සංවර්ධන මතවාදයක් අනුගමනය කිරීමත් සමඟ සමාජවාදය කෙරෙහි ඇති උනන්දුව ඉහළ ගියේය. ඒ අනුව, එවකට පැවති රජය රටේ සංවර්ධනය සඳහා රජය මූලික කරගත් මධ්‍යම ආර්ථික සැලසුම්කරණය අත්‍යවශ්‍ය අංගයක් ලෙස සැලකීය.

මෙම කාල පරිච්ඡේදය තුළ දී, පිළිවෙළින්, 1955 අංක 19 දරන රාජ්‍ය අනුග්‍රහය ලත් සංස්ථා පනත සහ 1957 අංක 49 දරන රාජ්‍ය කාර්මික සංස්ථා පනත යන ප්‍රධාන පනත් ද්විත්වය බලගැන්වීම මගින් රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන්හි සංවර්ධන ක්‍රියාවලිය වේගවත් විය. පළමු පනත මගින් දැනට පවතින කර්මාන්ත නීතිගත කිරීමට ප්‍රයත්න දැරූ අතර, දෙවැන්න මගින් ඕනෑම කර්මාන්ත ආශ්‍රිත ක්‍රියාකාරකමක් ආරම්භ කිරීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා රජයට බලතල ලබා දෙන ලදී. 1957 වසර වන විට, සිමෙන්ති, කඩදාසි, පිඟන් භාණ්ඩ, සම් සහ පාචනන් ආශ්‍රිත ප්‍රධාන රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් කිහිපයක මෙහෙයුම් කටයුතු ආරම්භ විය. 1958 වසරේ දී ලංකා ගමනාගමන මණ්ඩලය පිහිටුවීමට තුඩු දුන් බස් සමාගම් ජනසතු කිරීම මෙම කාලපරිච්ඡේදය තුළ සිදු වූ තවත් වැදගත් සංවර්ධන කාර්යයකි.

1959 වසරේ දී, ආනයන ආදේශක මත පදනම් වූ කාර්මිකරණය පිළිබඳ අවධාරණය කෙරෙන දස අවුරුදු සැලැස්මක් හඳුන්වා දෙන ලද අතර, එම සැලැස්ම පූර්ණ වශයෙන් ක්‍රියාත්මක නොවූව ද, පසු කාලයේ දී මෙම සැලැස්ම ආර්ථික ප්‍රතිපත්ති සඳහා සම්පස්ථ මඟ පෙන්වීමක් ලබා දුණි. ඒ අනුව, සිමෙන්ති, වානේ, කඩදාසි, ටයර්, බනිජ් වැලි, ලුණු, පිටි ඇඹරීම, තුනී ලෑලි (ජලයිවුඩ්), බනිජ් තෙල් පිරිපහදු කිරීම සහ පොහොර වැනි 'මූලික කර්මාන්ත' රජය විසින් ක්‍රියාත්මක කිරීමට නියමිත විය. කෙසේ වෙතත්, රජය විසින් ක්‍රියාත්මක කිරීමට උනන්දුවක් දක්වන ලද පාචනන්, පිඟන් භාණ්ඩ, රෙදිපිළි සහ සම් භාණ්ඩ නිෂ්පාදන වැනි ඇතැම් ක්ෂේත්‍ර සම්බන්ධයෙන් පෞද්ගලික ව්‍යවසායයන්ගේ සහභාගීත්වය සඳහා ද අවසර හිමි විය. දිගු කාලයක් පුරා පැවති ගෙවුම් ශේෂ හිඟය සහ එහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස 1960 වසරේ සිට දැඩි ආනයන පාලන මාලාවක් හඳුන්වා දීම, මෙම දේශීය ව්‍යවසායයන් අභිමුඛ කරගත් සංවර්ධන උපායමාර්ගය ඇති කිරීම සඳහා හේතු විය.

1970 දශකයේ දී, නව ව්‍යවසායයන් ස්ථාපිත කිරීම සහ පුද්ගලික ව්‍යාපාර ජනසතු කිරීම හා පවරා ගැනීම් යන ක්‍රම ද්විත්වය හරහා රාජ්‍ය අංශයේ ඒකාධිකාරයන් කිහිපයක් පිහිටුවීම ඇතුළු ආර්ථික වශයෙන් සමෘද්ධිමත් වීම සඳහා ගත් නව්‍ය ක්‍රියාමාර්ග රාශියක් දක්නට ලැබුණි.

ස්වභාවික ඒකාධිකාරයන් ලෙස රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් විසින් පෞද්ගලික අංශයේ ව්‍යවසායකයින් ලබා දෙන මිලට සාපේක්ෂව අඩු මිලකට සේවා හෝ නිෂ්පාදන සපයනු ඇති බවත්, ඇතැම්විට අපනයන හැකියාවන් ඇතුළත්ව සමස්ත වෙළඳපොළ ඉල්ලුම සපුරාලනු ඇති බවත් යන සාධක යටතේ රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් නිර්මාණය කිරීම ප්‍රයෝජනවත් වනු ඇතැයි අපේක්ෂා කරන ලදී. ඒ අනුව, මිලග වසර කිහිපය තුළ දී, අනෙකුත් කර්මාන්ත අතරින්, වරාය සේවා, මගී ප්‍රවාහනය සහ වැවිලි කර්මාන්තය වැනි අංශවල ක්‍රියාත්මක වූ පෞද්ගලික ව්‍යාපාර ජනසතු කිරීම සිදු විය. 1970 දශකයේ මැද භාගය වන විට, බැංකු, වැවිලි, මහා පරිමාණ කර්මාන්ත, ප්‍රවාහන, රක්ෂණ, විදුලි සංදේශ, තැපැල් සේවා, වරාය, විදුලිබලය, ඛනිජ තෙල් ආනයනය හා බෙදා හැරීම, මහාමාර්ග, සෞඛ්‍ය සහ අධ්‍යාපනය වැනි ප්‍රධාන ආර්ථික හා සමාජ ක්‍රියාකාරකම් රාජ්‍ය අංශයේ ඒකාධිකාරයන් ලෙස හෝ බොහෝ දුරට රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් විසින් ක්‍රියාත්මක කරන ලදී. 1962 වසරේ දී 14ක්ව පැවති රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් සංඛ්‍යාව, 1980 දශකය මැද භාගය වන විට 280 ඉක්මවා යමින් ඉතා ශීඝ්‍රයෙන් ඉහළ ගියේය.

1980 දශකයේ මැද භාගය වන විට, රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් විවිධ ගැටලු රාශියකට මුහුණ දෙන බව හඳුනා ගන්නා ලදී. මෙම ගැටලු අතර, දුර්වල මූල්‍ය ක්‍රියාකාරිත්වයක් බවට පරිවර්තනය වන මෙහෙයුම් අකාර්යක්ෂමතා, නිෂ්පාදන හා සේවාවල ගුණාත්මකභාවය අඩු වීම හා සැපයුම් හිඟය, රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන්හි අවශ්‍යතාවලට වඩා දේශපාලන කරුණු මත පදනම්ව සිදු කෙරෙන බඳවා ගැනීම්, විශාල ආයෝජන අවශ්‍යතා සපුරාලීම සඳහා සම්පත් යෙදවීමට නොහැකිවීම සහ රාජ්‍ය අයවැය මත අධික ලෙස යැපීම යනාදිය ඇතුළත් විය. රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් මගින් රාජ්‍ය අයවැය මත ඇති කරන පීඩනය ඉහළ යෑම සහ බහුපාර්ශ්වික දායක නියෝජිතයන් විසින් සාර්ව ආර්ථික ස්ථායීතාවයේ කඩිනම් අවශ්‍යතාව අවධාරණය කිරීමත් සමඟ 1988 වසරේ දී පුද්ගලීකරණය රාජ්‍ය ප්‍රතිපත්තියක් ලෙස ප්‍රකාශයට පත් කිරීමට රජයට සිදු විය. පෞද්ගලික අංශය වෙත රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් පවරා දීමේ මෙම වැඩසටහන 1989 වසරේ දී ආරම්භ වූ අතර, එතැන් සිට 1993 වසර දක්වා කාලපරිච්ඡේදය තුළ, වාණිජ ව්‍යවසායයන් 43ක් පමණ අර්ධ වශයෙන් හෝ පූර්ණ වශයෙන් පුද්ගලීකරණය කරන ලදී. කෙසේ වෙතත්, මෙම පුද්ගලීකරණ ක්‍රියාවලිය පසු කාලීනව දැඩි විවේචනයට ලක් විය. ආර්ථිකය සහ නියාමන ආයතන දුර්වල වන විට පෞද්ගලීකරණයේ ප්‍රතිලාභ නෙළා ගැනීමට වඩාත් අපහසු වන බව පුද්ගලීකරණය පිළිබඳ ශ්‍රී ලංකාවේ බොහෝ අත්දැකීම් තුළින් අවධාරණය වේ.

ශ්‍රී ලංකාවේ රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන්හි වර්තමාන තත්වය

පසුගිය දශක තුන පුරාවට, බලයට පත් වූ රජයන් පුද්ගලීකරණය කිරීම සහ ජනසතු කිරීම යන ප්‍රතිපත්ති අතර දෝලනය විය. වර්තමානයේ දී, විදුලිබල, බලශක්ති,

මූල්‍ය හා රක්ෂණ, ජලය, ගුවන් සේවා, සෞඛ්‍ය සහ අධ්‍යාපනය ඇතුළු ප්‍රධාන අංශ කිහිපයක රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් භාරසියයකට වැඩි සංඛ්‍යාවක් ක්‍රියාත්මක වේ. 1971 අංක 38 දරන මුදල් පනතේ ‘පරිපාලන II කොටස’ මගින් රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් බොහෝ සංඛ්‍යාවක් නියාමනය කරනු ලබන අතර, මෑත කාලයේ දී, 2007 අංක 07 දරන සමාගම් පනත යටතේ රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් කිහිපයක් ද ස්ථාපිත කර ඇත. මේ අතුරින්, රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් 52ක් ආර්ථිකයේ ක්‍රියාකාරිත්වය සහ විකාසය සඳහා උපායමාර්ගිකව වැදගත් වන බැවින්, ඒවා රාජ්‍ය වාණිජ ව්‍යවසායයන් ලෙස හඳුනාගෙන ඇත. ශ්‍රී ලංකාවේ රාජ්‍ය වාණිජ ව්‍යවසායයන් අතරට, ලංකා බැංකුව, මහජන බැංකුව, සීමාසහිත ශ්‍රී ලංකා රක්ෂණ සංස්ථාව, ලංකා විදුලිබල මණ්ඩලය, ලංකා ඛනිජ තෙල් නීතිගත සංස්ථාව, ශ්‍රී ලංකා වරාය අධිකාරිය, ශ්‍රී ලංකන් ගුවන් සේවය, ශ්‍රී ලංකා ගමනාගමන මණ්ඩලය සහ රාජ්‍ය ඖෂධ නීතිගත සංස්ථාව ඇතුළත් වේ.

උපායමාර්ගික අංශ හරහා ආර්ථිකය තුළ වැදගත් භූමිකාවක් රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් මගින් ඉටු කළ ද, රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන්හි දුර්වල මූල්‍ය කාර්ය සාධනය, සැලකිය යුතු සාර්ව ආර්ථික බලපෑම් සමඟ රාජ්‍ය මූල්‍ය මත අධික පීඩනයක් එල්ල කර ඇත. රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන්හි අලාභ මූල්‍යයනය සඳහා බැංකු පද්ධතිය මත අධික ලෙස යැපීම මගින් එලදායී ආයෝජන වළක්වාලීම පමණක් නොව, මූල්‍ය පද්ධතිය අවදානමට පත් කිරීමට ද රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන්වල දුර්වල මූල්‍ය කාර්ය සාධනය හේතු වී ඇත. රාජ්‍ය ව්‍යවසායයවල ඉහළ යන මූල්‍ය අලාභ මගින් අත්‍යවශ්‍ය භාණ්ඩ හා සේවා සඳහා වන දේශීය ඉල්ලුම මනා ලෙස සපුරාලීම සම්බන්ධයෙන් එම ව්‍යවසායයන්වල පවතින හැකියාව කෙරෙහි ඇති කරන අහිතකර බලපෑම් තුළින් සාර්ව ආර්ථික ස්ථායීතාව ද තර්ජනයට ලක්වී ඇත. මෙම ගැටලුව හඳුනා ගනිමින්, මෑත වසර වලදී, රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් ප්‍රතිසංස්කරණය කිරීම සඳහා රජය පියවර කිහිපයක් ගෙන ඇත. අදාළ ව්‍යවසායයන්, රේඛීය අමාත්‍යාංශය සහ මුදල් අමාත්‍යාංශය විසින් අත්සන් කරන ලද ඉතිහාසික අවබෝධතා ගිවිසුමක් ලෙස ආයතනික අභිප්‍රාය ප්‍රකාශයක් (Statement of Corporate Intent) හඳුන්වාදීම සහ රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන්හි වගවීමේ මට්ටම ඉහළ නංවමින්, වාණිජමය වශයෙන් නිදහස ලබා දෙන නියාමන රාමුවක් හඳුන්වාදීම, ඒ සම්බන්ධයෙන් ක්‍රියාත්මක කළ ප්‍රධාන ප්‍රතිසංස්කරණ වේ. සමාන අරමුණු සහිත රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් සහ අගය දාමය තුළ සමාන තත්ත්වයක සිටින රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් අත්පත් කර ගැනීම සහ ඒකාබද්ධ කිරීම සඳහා ප්‍රතිපත්තිමය ප්‍රතිසංස්කරණ හඳුනාගෙන ඇති අතර, එමගින් මෙම ව්‍යවසායයන් සඳහා ‘පරිමාණානුකූල එල්’ නිර්මාණය කෙරෙනු ඇත. තවද, සිංග්පූරුවේ සහ මැලේසියාවේ දක්නට ලැබෙන පරිදි, අනෙකුත් සමාගම්වල කොටස් පවත්වා ගනිමින් ‘පරිපාලන සමාගම්’ ලෙස ක්‍රියාත්මක වන සමාගම් ලබන ආකාරයේ සාර්ථකත්වයක් අත්පත්කර ගැනීම සඳහා ඉහළ වටිනාකම් සහිත දේපළ වෙළඳාම්

වත්කම් කිහිපයක් කළමනාකරණය කිරීම සහ ඒකාබද්ධ කිරීම සඳහා රජයට පුරුණ හිමිකාරිත්වයක් හිමි සමාගමක් වන සීමාසහිත සෙලෙන්දිවා ආයෝජන සමාගම රජය විසින් මෑත කාලීනව පිහිටුවන ලදී.

ආර්ථික ගමන් මග කඩිනමින් නිවැරදි කිරීමේ අවශ්‍යතාවක් පවතින කාල වකවානුවක, පශ්චාත් කොවිඩ්-19 වසංගත කාලපරිච්ඡේදය තුළ ආර්ථිකය යථා තත්ත්වයට පත් කිරීමේ ක්‍රියාවලිය තුළ, අවශ්‍ය ප්‍රතිසංස්කරණ කඩිනම් කිරීමේ මෙන්ම රටේ සංවර්ධනය සඳහා සහය සපයන්නන් ලෙස රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් දැඩි හා වේගවත් පරිවර්තනයකට ලක් කිරීම කෙරෙහි අවධානය යොමු කිරීමේ දැඩි අවශ්‍යතාවක් පවතී. රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන්හි කාර්යක්ෂමතාව, ඵලදායීතාව සහ ලාභදායීත්වය වැඩිදියුණු කිරීම සඳහා මෙම ප්‍රතිසංස්කරණ කටයුතු අත්‍යවශ්‍ය වන අතර, තවදුරටත් කල්පවතින ආර්ථික ගැටලුවක් බවට පත් නොවී, ඵලදායී හා තිරසාර ලෙස ආර්ථිකය යථා තත්ත්වයට පත් කිරීමේ ක්‍රියාවලියට රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් දායක වීමට එම ආයතන සවිබල ගැන්වීම සිදු වේ. එලෙස රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් ප්‍රතිසංස්කරණය කිරීමේ දී සලකා බැලිය හැකි ප්‍රධාන ප්‍රතිසංස්කරණ කිහිපයක් පහත දක්වා ඇත.

යෝජිත ප්‍රධාන රාජ්‍ය ව්‍යවසාය ප්‍රතිසංස්කරණ

ආ. පිරිවැය පිළිබිඹු කෙරෙන මිලකරණ ප්‍රතිපත්ති හඳුන්වාදීම

රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන්ට බොහෝ අවස්ථාවලදී ඒවායෙහි මූල්‍ය ශක්‍යතාව සහතික කිරීම සහ රජයට අවශ්‍ය සමාජ ආර්ථික අරමුණු සාක්ෂාත් කර ගැනීමට සහාය සැලසීම අතර මනා තුළනයක් පවත්වා ගැනීම සඳහා ප්‍රයත්න දැරීමට සිදු වේ. නිදසුනක් ලෙස ග්‍රාමීය ප්‍රජාව සඳහා පොදු ප්‍රවාහන පහසුකම් සැපයීම හෝ කඳුකර ප්‍රදේශ ආදී භූගෝලීය වශයෙන් අභියෝගාත්මක ප්‍රදේශ සඳහා විදුලිය සැපයීම වැනි ඇතැම් අවස්ථාවලදී වාණිජමය වශයෙන් ඵලදායී නොවන නමුත්, අත්‍යවශ්‍ය නිෂ්පාදන සහ සේවා සැපයීමෙහි රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් නියැලීමේදී මෙම අභියෝගය පැන නගියි. ශ්‍රී ලංකාවේ රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් විසින් සපයනු ලබන භාණ්ඩ හා සේවා අත්‍යවශ්‍ය භාණ්ඩ ලෙස සලකනු ලැබූව ද, මෙම භාණ්ඩ හා සේවා තිරසාර පදනමකින් හා අඛණ්ඩව සැපයීම සහතික කිරීමෙහිලා පිරිවැය පිළිබිඹු කෙරෙන මිලකරණ යාන්ත්‍රණයක් ස්ථාපිත කිරීම ප්‍රමුඛතම කාර්යයක්ව පවතී.

මෑත කාලීනව, විශේෂයෙන්ම ඉන්ධන නිෂ්පාදිත සහ ජලය හා විදුලිය වැනි උපයෝගීතා සේවා සම්බන්ධව පිරිවැය පිළිබිඹු කෙරෙන මිලකරණ ප්‍රතිපත්ති ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා ශ්‍රී ලංකාව දැඩි ප්‍රයත්නයක් දරා ඇත. ගෝලීය ප්‍රවණතාවලට සමගාමීව ඉන්ධන නිෂ්පාදිතවල මිල ගණන් නිතිපතා වෙනස් කිරීම සිදු වුණු කෙටි කාල වකවානු පැවතිය ද, 2019 වසරේ සැප්තැම්බර් මාසය සහ 2021 වසරේ ජූනි යන මාසය අතර කාලය තුළ මිල සංශෝධන කිසිවක් සිදු නොකළ අතර, පසුකාලීනව

ගෝලීය බොරතෙල් මිල ගණන් ඉහළ යෑමෙහි බලපෑම සහ වසර කිහිපයක් පුරා ලං.බ.නී.සං. විසින් දරන ලද මූල්‍ය අලාභ පූරණය කර ගැනීමට අවස්ථා තුනකදී මිල ඉහළ නැංවීමක් සිදු කෙරිණි. ජලය සහ විදුලිය ගාස්තු, පිළිවෙළින්, 2012 වසරේ සිට සහ 2014 වසරේ සිට අඛණ්ඩව සංශෝධනය කිරීමකින් තොරව පැවතුණි. ආනයනික අතරමැදි භාණ්ඩ මත යැපෙන ලං.බ.නී.සං. සහ ලං.වි.ම. වැනි රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් සම්බන්ධයෙන් ගත් කල, ගෝලීය භාණ්ඩ මිල ගණන් වෙනස්වීම් සහ විනිමය අනුපාතික උච්චාවචන මගින් වන බලපෑම්වලට එම ව්‍යවසායයන් නිරාවරණය වීම හේතුවෙන්, මෙම ආයතන සඳහා නිරන්තර මිල සංශෝධන කිරීම් අවශ්‍ය වන බව නැවත අවධාරණය කළ යුතුය. එබැවින්, මෙවැනි බාහිර කම්පන හේතුවෙන් සිදුවන අලාභ අදාළ ව්‍යවසායයන්ට දරාගත නොහැකි බැවින්, දීර්ඝ කාලයක් පුරා මිල ගණන් හෝ ගාස්තු සංශෝධනවලින් තොරව පවත්වා ගැනීම අනුමත කළ නොහැකිය.

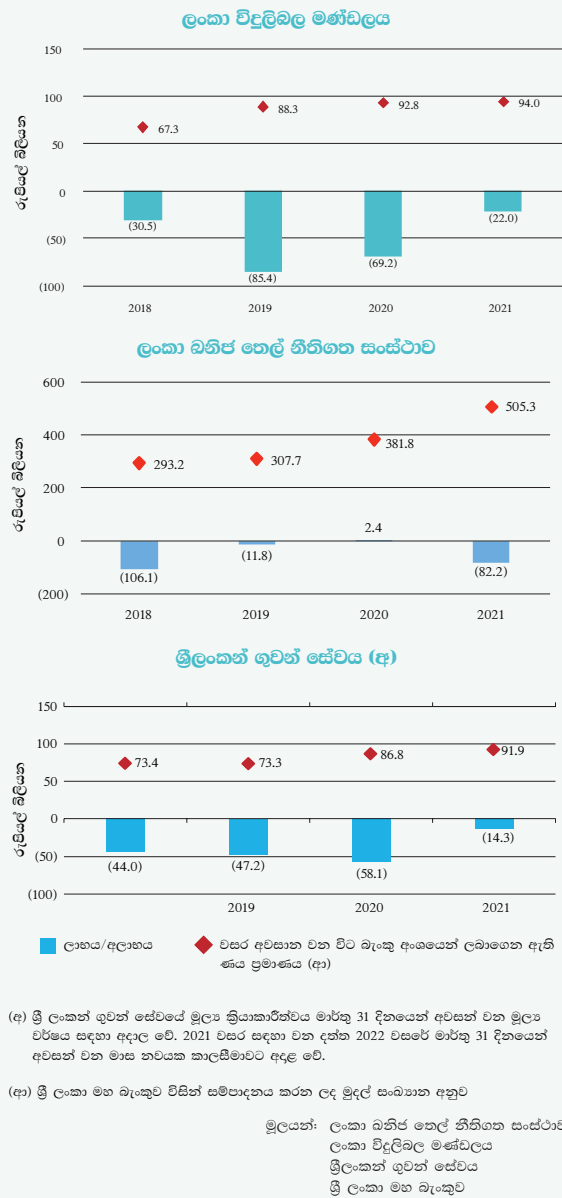
ඒ අනුව, විනිවිදභාවයකින් යුතු සහ දේශපාලනිකරණයෙන් තොර මිල නියමයන් ක්‍රියාත්මක කිරීම කඩිනම් අවශ්‍යතාවක්ව පවතී. සහනාධාර මිල ගණන් මගින් පාරිභෝගිකයින්ට කෙටි කාලීනව ඇතැම් මූල්‍ය ප්‍රතිලාභ සහ සහන ලබා දිය හැකි වුව ද, පිරිවැයට අඩු මිලක් යටතේ සපයන මෙවැනි සහන සඳහා අදාළ වියදම් බර රජය විසින් දරනු ලබන බව අවධානයට ගත යුතුය. 2022 වසරේ මුල් අවධියේ දී මතු වූ විදුලිබල සහ බලශක්ති අර්බුදයෙන් පෙනී ගිය පරිදි, ආර්ථිකය තුළ වළක්වාලිය නොහැකි අවහිරතා සඳහා මග පාදන, සැලකිය යුතු මට්ටමේ සාර්ව ආර්ථික පිරිවැයක් ඇති කිරීමට, සහනාධාර මිල මගින් ඇති කරන මිල විකෘතිතා සහ සම්පත් අකාර්යක්ෂම ලෙස බෙදා හැරීම් හේතු වේ. පිරිවැය පිළිබිඹු කෙරෙන මිලකරණ යාන්ත්‍රණයක් ක්‍රියාත්මක කිරීම මගින් රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන්වල ශුද්ධ ලාභය වෙත සාමාන්‍ය බලපෑමක් ඇති නොවන පරිදි, පිරිවැය පහළ යෑමෙහි ප්‍රතිලාභ විනිවිදභාවයකින් යුතුව සහ නිසිකලට රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් හරහා පාරිභෝගිකයින් වෙත ලැබීම සහතික කෙරෙනු ඇත. ආර්ථිකයේ අනෙකුත් අංශවලට ඇති කෙරෙන ධනාත්මක බලපෑම් ද ඇතුළුව එවැනි මිලකරණ යාන්ත්‍රණයක් මගින් රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන්හි විනිවිදභාවය සහ වගවීම විශාල වශයෙන් ඉහළ නැංවිය හැක.

ආ. උපායමාර්ගික දිශානතිය වැඩිදියුණු කිරීම

රජයට අවශ්‍ය මූල්‍ය ප්‍රතිලාභ කෙටි කාලීනව උත්පාදනය කිරීම පමණක් නොව, ආර්ථිකයේ සියලුම පාර්ශ්වකරුවන් වෙත ඔවුන්ගේ ඵලදායී විභවතාව සහ සමස්ත යහපැවැත්ම උදෙසා පහසුකම් සැපයීම මගින් උපාය මාර්ගික වටිනාකමක් ලබා දීම රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන්හි මූලික කාර්යභාරය වේ. ඒ අනුව, රජයේ සමස්ත දැක්ම සමඟ මනා ලෙස සම්බන්ධ වුණු, විනිවිදභාවයකින් යුතු සහ පැහැදිලි උපාය මාර්ගයක් මෙම ආයතන සතුව තිබීම අත්‍යවශ්‍ය වේ. මෙමගින්,

රූප සටහන වි.ස 7.1
තෝරාගත් රාජ්‍ය වාණිජ ව්‍යවසායයන් බැංකු අංශයෙන් ලබාගත් ණය සංසන්දනය

(අ) ශ්‍රී ලංකන් ගුවන් සේවයේ මූල්‍ය ක්‍රියාකාරීත්වය මාර්තු 31 දිනයෙන් අවසන් වන මූල්‍ය වර්ෂය සඳහා අදාළ වේ. 2021 වසර සඳහා වන දත්ත 2022 වසරේ මාර්තු 31 දිනයෙන් අවසන් වන මාස නවයක කාලසීමාවට අදාළ වේ.

(ආ) ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව විසින් සම්පාදනය කරන ලද මුදල් සංඛ්‍යාත අනුව
 මූලයන්: ලංකා බැංකු තෙල් නීතිගත සංස්ථාව
 ලංකා විදුලිබල මණ්ඩලය
 ශ්‍රී ලංකන් ගුවන් සේවය
 ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව

රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් සඳහා පැහැදිලි අරමුණක් සහ ඉලක්කයක් සහතික කෙරෙනු ඇත.

මෑතකදී දක්නට ලැබුණු පරිදි, ආර්ථිකයේ පාර්ශ්වකරුවන් සඳහා වටිනාකමක් නිර්මාණය කර දීමට සහ ආර්ථික වර්ධනය ඉහළ නැංවීමේදී රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් සතු සම්පත්වලින් ප්‍රතිලාභ අත්කර ගැනීමට එම ව්‍යවසායයන් අපොහොසත් වී ඇත. දේශීය ප්‍රවණතා තුළින් පමණක් නොව, ගෝලීය ප්‍රවණතා තුළින් ද පැන නගින ඉඩ ප්‍රස්ථාවන් සහ අභියෝග පූර්වෝපායික වශයෙන් හඳුනාගෙන එම අභියෝගවලට විසඳුම් සෙවීමට රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන්

නිරන්තරයෙන්ම අසමත් වීම, එම ව්‍යවසායයන් සතුව උපායමාර්ගික සැලසුම් නොමැති වීම හේතුවෙන් ආර්ථිකයට ඇති කෙරෙන අවහිරතා මගින් පිළිබිඹු කෙරේ. ගෝලීය බලශක්ති සහ ආහාර මිල ගණන් අභිතකර ලෙස ඉහළ යෑම හමුවේ එවැනි උච්චාවචනයන්ට මුහුණ දීම සඳහා කිසිදු ශක්තිමත් ස්වාරක්ෂක ක්‍රමවේදයක් නොමැති තත්වයක් තුළ, ආර්ථිකය මුහුණ දෙමින් සිටින සැපයුම් පාර්ශ්වීය කම්පන මගින් රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන්හි පවතින දුර්වල උපායමාර්ගික සැලසුම්කරණය මැනවින් ගම්‍ය වේ.

එමනිසා, උපායමාර්ගික දිශානතිය වැඩිදියුණු කිරීම සඳහා රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් සිය මෙහෙයුම් සුක්ෂමව ඇගයීම වැදගත් වේ. නිෂ්පාදිතයක හෝ සේවාවක අගය දාමයන්හි කොටස් වෙන් වෙන්ව ක්‍රියාත්මක කිරීම මගින් රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන්ට නිතැතින්ම ප්‍රතිලාභ හිමිවන අංශ පිළිබඳ ඇගයීමට හැකියාවක් ලැබේ. එලෙස අගය දාමයෙහි ක්‍රියාකාරකම් විභේදනය හරහා පෞද්ගලික අංශයේ සහභාගීත්වය සඳහා පහසුකම් සැලසිය හැකිය. ඒ අනුව, මෙහෙයුම් අකාර්යක්ෂමතාව මගින් ඇති වන බලපෑම රජය හෝ පාරිභෝගිකයන් හෝ වෙනත් අදාළ පාර්ශ්වකරුවන් විසින් දැරිය යුතු නොවේ.

ඇ. මූල්‍ය විනිවිදභාවය සහ වගවීම වැඩි දියුණු කිරීම

වාණිජමය නොවන අරමුණු ඉටු කිරීමට ප්‍රයත්න දරන අතරතුර, තරගකාරී සහ වාණිජමය වශයෙන් පිරිමැසුම්දායක වීම සඳහා රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් විසින් දැඩි ප්‍රයත්නයක් දරන අතර, එබඳු වාණිජමය නොවන අරමුණු ඉටුකර ගැනීමට යාමේදී මූල්‍ය කාර්ය සාධනය දුර්වල විය හැකිය. රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් විසින් ඔවුන්ගේ වාණිජ වගකීම් සමඟ සමාජ වගකීම් කාර්යක්ෂමව තුලනය කරගන්නේ ද යන්න පිළිබඳව සොයා බැලීමට වගවීම, විනිවිදභාවය සහ පාලනය යන මූලධර්ම ඇතුළත් මනා කාර්ය සාධන අධීක්ෂණ රාමුවක් රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් තුළ ස්ථාපිත කිරීම වැදගත් වේ.

ඊට අදාළව, රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන්හි කාර්ය සාධනය නියාමනය සහ ඇගයීම සඳහා ප්‍රධාන කාර්ය සාධන දර්ශක (Key Performing Indicators) හඳුනා ගැනීම සහ සැකසීම කඩිනමින් අවශ්‍ය වන එක් ප්‍රධාන පියවරකි. එවැනි ප්‍රධාන කාර්ය සාධන දර්ශක මගින් මූල්‍යමය ප්‍රතිලාභ ඇගයීමට ලක් කළ යුතු අතර, හුදෙක් රජය සඳහා ලාභ උපයන්නන් වීම පමණක් නොව, රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් සතුව පුළුල් අරමුණක් ඇති බැවින් සමාජීය, මානව සහ පාරිසරික ප්‍රාග්ධන සඳහා වන බලපෑම සලකා බැලීම ද මෙහිදී වැදගත් වේ.

රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් සම්බන්ධයෙන් සාංගමික අනාවරණය සහ ඒවායෙහි විනිවිදභාවය ඉහළ නැංවීම වෙත අවධානය යොමු කළ යුතු තවත් එක් අංගයකි. ඒ අනුව, රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් විසින් උසස් ප්‍රමිතීන් අනුගමනය කළ යුතු අතර, ලැයිස්තුගත සමාගම්වල තත්වයෙන් යුතු උසස් ගිණුම්කරණ කටයුතු, සාංගමික අනාවරණ,

අනුකූලතා කටයුතු සහ විගණන ප්‍රමිතීන් යනාදියට අනුගත විය යුතුය. බොහෝ රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් වසර අවසාන මූල්‍ය ප්‍රකාශන හෝ වාර්ෂික ප්‍රගති සමාලෝචන නියමිත වේලාවට සකස් නොකිරීම හේතුවෙන් කලින් කලට ගැටලු උද්ගතව ඇති අතර, ඇතැම් ව්‍යවසායයන්වල මූල්‍ය ප්‍රකාශන පළ කිරීම වසර ගණනාවකින් ප්‍රමාද වී ඇත. රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන්හි තත්ත්වය සහ ඒවා මූල්‍යමය වශයෙන් පිරිමැසුම්දායක සහ ආර්ථික වශයෙන් තිරසාර අන්දමින් ක්‍රියා කරන්නේ ද යන්න ඇගයීම සඳහා මූල්‍යමය හා මූල්‍යමය නොවන තොරතුරු පිළිබඳ අනාවරණ ඇතුළු සියළු තොරතුරු නිසි කලට අඛණ්ඩව වාර්තා කිරීම සහතික කිරීම සඳහා දැඩි යාන්ත්‍රණයක් අත්‍යවශ්‍ය වේ.

ඇ. සාංගමික පාලනය ශක්තිමත් කිරීම

දක්ෂ විධායක මණ්ඩලයක කාර්යක්ෂම සහ වෘත්තීය කළමනාකරණය මත රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන්හි සාර්ථකත්වය රඳා පවතියි. රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන්හි භාරකාරත්වය සහ කාර්ය සාධනය පිළිබඳ සම්පූර්ණ වගකීම විධායක මණ්ඩලය විසින් භාර ගැනීම අවශ්‍ය වන අතර, රජයේ දැක්මට අනුකූලව උපායමාර්ගික ක්‍රමවේදයකින් අදාළ රාජ්‍ය ව්‍යවසාය මෙහෙයවීම හරහා ආර්ථිකයේ ප්‍රගතියට දායක වීමට තරම් දක්ෂ විය යුතුය. ශ්‍රී ලංකාවේ ඇතැම් රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් සම්බන්ධයෙන් දක්නට ලැබෙන පරිදි, විධායක මණ්ඩලයේ අකාර්යක්ෂමතාවල ප්‍රතිඵලයක් ලෙස උපායමාර්ගික දිශානතියෙහි දුර්වල වීමක් සිදුවිය හැකි අතර, එමගින් රාජ්‍ය සම්පත් විශාල ලෙස අවහාවිතයට ලක් විය හැක.

සාංගමික පාලනයේ ගුණාත්මකභාවය සම්බන්ධයෙන් විධායක මණ්ඩලවල සංයුතිය වැදගත් කාර්යභාරයක් ඉටු කරයි. ශක්තිමත් වගවීමක් සහතික කිරීම සඳහා රජය විසින් දක්ෂ, පළපුරුදු සහ වෘත්තීමය පුද්ගලයන් විධායක මණ්ඩල සඳහා පත් කිරීම ප්‍රවර්ධනය කිරීම අත්‍යවශ්‍ය වේ. එම පත්වීම් මැතිවරණ ක්‍රියාවලියෙන් ස්වාධීන සහ ස්ථාවර කාලයක් සහිත ගිවිසුම් මත පදනම් විය යුතුය. තාවකාලික පිළියම් යෙදීම් වෙනුවට, මැදි කාලීනව පරිවර්තනයක් සඳහා ගැළපෙන කාර්යක්ෂම උපායමාර්ගික සැලසුමක් මේ තුළින් සහතික කළ හැක.

තමන්ට පැවරී ඇති සම්පත් පොදු මහජනතාව සතු සම්පත් බව සලකමින්, රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන්ගේ විධායක මණ්ඩල සහ ජ්‍යෙෂ්ඨ කළමනාකාරීත්වය ඉතා උනන්දුවෙන් සහ දැඩි සැලකිල්ලෙන් ක්‍රියා කිරීම අත්‍යවශ්‍ය වේ. මුදල් අමාත්‍යාංශය 2021 වසරේ අග භාගයේ දී සාංගමික පාලනය පිළිබඳ මාර්ගෝපදේශ සහ රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් සඳහා මෙහෙයුම් අත්පොතක් නිකුත් කිරීම, මේ සම්බන්ධයෙන් ගත් කාලෝචිත ක්‍රියාමාර්ගයකි. සියලුම රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් මෙම මාර්ගෝපදේශයන්ට අනුකූලව ක්‍රියාත්මක වන බව සහතික කිරීම සඳහා වන මුදල්

අමාත්‍යාංශයේ දැඩි අධීක්ෂණය තුළින් මෙම ආයතනවල පරිවර්තන ක්‍රියාවලිය වැඩිදියුණු කළ හැකිය. ප්‍රශස්ත ජාත්‍යන්තර පරිවරණට අනුකූලව, රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන්හි සාංගමික පාලන ප්‍රමිතීන් අඛණ්ඩව පෙළගැස්වීම සඳහා මාර්ගෝපදේශ නීතිපතා සමාලෝචනය කිරීම ද අත්‍යවශ්‍ය වේ.

ප්‍රශස්ත සාංගමික පාලනය මගින් රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් වඩා කාර්යක්ෂම ලෙස ක්‍රියාත්මක කිරීමට, ප්‍රාග්ධනය සඳහා වන ප්‍රවේශය වැඩි දියුණු කිරීමට මෙන්ම සම්පත් අවහාවිතයෙන් ආරක්ෂා කරන අතර, අවදානම අවම කිරීමට උපකාරී වේ. සාංගමික පාලනයට අදාළව ප්‍රතිසංස්කරණවලට භාජනය වී ඇති රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන්ට ඉන් ලැබී ඇති සෘජු ප්‍රතිලාභ ගණනාවක් පිළිබඳව පර්යේෂණ සොයා ගැනීම් මගින් අනාවරණය කර ඇත. එවැනි ප්‍රතිලාභ අතරට, මෙහෙයුම් කාර්ය සාධනය වැඩිදියුණු වීම, දේශීය හා ජාත්‍යන්තර ප්‍රාග්ධන වෙළඳපොළ හරහා විකල්ප මූල්‍ය ප්‍රභව වෙත ප්‍රවේශ වීමේ හැකියාව ඉහළ යෑම, යටිතල පහසුකම් සංවර්ධනය සඳහා මූල්‍යන පහසුකම් ලබා දීම, රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් මගින් රාජ්‍ය මූල්‍ය වෙත වන පීඩනය අවම වීම මෙන්ම ලාභාංශ ගෙවීම් ඉහළ යෑම, සහ දූෂණය හා නාස්තිය අඩු වීම හා විනිවිදභාවය වැඩිදියුණු වීම හරහා අයවැය සඳහා වන ශුද්ධ දායකත්වය ඉහළ යෑම යනාදිය ඇතුළත් වේ.

රාජ්‍ය ව්‍යවසාය ප්‍රතිසංස්කරණ: ජාත්‍යන්තර අත්දැකීම්

දශක ගණනාවක සිට ලොව පුරා රටවල් සිය රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන්හි කාර්ය සාධනය වඩාත් යහපත් අතට පරිවර්තනය කිරීම සඳහා උත්සාහ දරා ඇත. ඒ අතරින් ශ්‍රී ලංකාව සඳහා වඩාත් සුදුසු රාජ්‍ය ව්‍යවසාය ප්‍රතිසංස්කරණ අත්දැකීම් පහතින් විස්තර කෙරේ.

සිංගප්පූරුව

සිංගප්පූරුව සම්බන්ධයෙන් ගත් කල, ආයෝජන සමාගමක් වන ටෙමාසෙක් (Temasek) විශාල සාර්ථකත්වයක් අත්කරගත් සමාගමකි. පෙරදී සිංගප්පූරු රජයේ අයිතිය යටතේ පැවති ආයෝජනවල සහ වත්කම්වල හිමිකාරීත්වය දැරීමට මෙන්ම, වාණිජමය වශයෙන් කළමනාකරණය කිරීම සඳහා 1974 වසරේ දී මෙම සමාගම පිහිටුවන ලදී. 1965 වසරේ දී නිදහස ලැබීමෙන් පසුව අමුද්‍රව්‍ය ලෙස යොදාගත හැකි ස්වභාවික සම්පත් ප්‍රමාණවත් නොවීම ප්‍රධාන වශයෙන් හේතු කොටගෙන සිංගප්පූරුව විසින් වේගවත් කාර්මීකරණ සහ ආර්ථික සංවර්ධන වැඩසටහනක් ආරම්භ කරන ලදී. රජය විසින් උපායමාර්ගික අංශ කිහිපයකම ආරම්භක ව්‍යාපාර ස්ථාපිත කළ බැවින්, පාලන අයිතිය රජය සතු වූ මෙම ව්‍යවසායයන්හි වාණිජ කළමනාකරණ වගකීමෙන් ඊට අදාළ අමාත්‍යාංශ නිදහස් කිරීම සඳහා ටෙමාසෙක් පිහිටුවන ලදී. කාලයත් සමඟ එම අරමුදල මගින් කළඹ ආයෝජන සමාගම් අනෙකුත්

වෙළඳපොළවල් කරා පුළුල් කිරීමට මෙන්ම, ජාත්‍යන්තර වශයෙන් වඩාත් තරගකාරී වීම සඳහා ව්‍යාපාර ඒකාබද්ධ කිරීම් සහ අත්පත් කර ගැනීම් සඳහා යොමුවීම දිරිමත් කෙරිණි. සමාගම් ප්‍රඥප්තිය කිහිප වතාවක් සංශෝධන කිරීම හරහා ටෙමාසෙක් සමාගම වර්තමාන පරම්පරාවෙන් ඔබ්බට තිරසාර ප්‍රතිලාභ උත්පාදනය කිරීමේ මෙහෙයුම් අරමුණ ඇති ගෝලීය ආයෝජන සමාගමක් බවට පරිවර්තනය විය. ටෙමාසෙක්හි ආයෝජන කළඹෙහි වටිනාකම 2021 වසරේ මාර්තු මාසය අවසන් වන විට එ.ජ. ඩොලර් බිලියන 283ක් වූ අතර, ටෙමාසෙක් සමූහය එම වසර තුළ එ.ජ. ඩොලර් බිලියන 42ක ශුද්ධ ලාභයක් උපයා තිබිණි. විශේෂයෙන්ම, ටෙමාසෙක් යටතේ ඇති කළඹ සමාගම් තුළ අධ්‍යක්ෂක මණ්ඩලවල රජයේ නියෝජිතයන් නොමැති වීම සැලකිය යුතු කරුණකි. තවද, ටෙමාසෙක් හෝ වෙනත් රජය සතු ව්‍යවසායයන්හි ඉහළ තනතුරු දරන පුද්ගලයින් පත් කිරීම සහ ඒවායේ මෙහෙයුම් කටයුතු සම්බන්ධයෙන් සිංගප්පූරු රජය මගින් කිසිදු බලපෑමක් සිදු නොකරයි.

විනය

විදේශ වෙළඳාම සඳහා ආර්ථිකය විවෘත කිරීම අරමුණු කරගත් වෙළඳපොළ අභිමුඛ ආර්ථික ප්‍රතිසංස්කරණ මත පදනම් වූ ප්‍රතිසංස්කරණ මාලාවක් 1970 වසරේ සිට චීනයේ රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් සඳහා සිදු කර ඇත. 2003 වසරේ දී රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් සඳහා අරමුදල් සැපයීමට සහ නියාමනය කිරීම සඳහා රජය සතු වත්කම් අධීක්ෂණ සහ පරිපාලන කොමිෂන් සභාව (*State-owned Assets Supervision and Administration Commission*) ස්ථාපිත කරන ලදී. 2013 වසරේ සිට චීනය විශාල රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් ඒකාබද්ධ කිරීම සහ මිශ්‍ර හිමිකාරිත්ව වැඩසටහන් පුළුල් කිරීම පිළිබඳව අවධානය යොමු කර ඇත. වර්තමානයේ දී, චීනයේ රාජ්‍ය ව්‍යවසාය ප්‍රතිසංස්කරණ ක්‍රියාවලිය මගින් රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් ශක්තිමත් කිරීම, වැඩිදියුණු කිරීම හා පුළුල් කිරීම කෙරෙහි අවධානය යොමු කර ඇත. ඒ අනුව, රජය සතු වත්කම් අධීක්ෂණ සහ පරිපාලන කොමිෂන් සභාවෙහි ප්‍රධාන ප්‍රවේශයක් වන උපායමාර්ගික වශයෙන් වැදගත්වන ව්‍යවසායයන් රජය සතුව පවත්වාගන්නා අතර සෙසු උපායමාර්ගික වශයෙන් වැදගත්ව නොවන ව්‍යවසායයන් රාජ්‍ය අයිතියෙන් බැහැර කිරීමේ සංකල්පය (*zhuada fagxiao*) යටතේ රාජ්‍ය ආර්ථිකය කෙරෙහි උපායමාර්ගිකව වැදගත් යැයි සැලකෙන රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් ශක්තිමත් කරන අතරම, පෞද්ගලිකරණය සහ වත්කම් අලෙවි කිරීම හරහා කුඩා පරිමාණයේ රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් සංඛ්‍යාව අඩු කිරීමට උත්සාහ දරයි. එමෙන්ම, මෙම කොමිෂන් සභාව විසින් පවත්වාගෙන යනු ලබන සමාගම් ඒවායේ පෞද්ගලික අංශයේ තරගකාරී සමාගම් හා සැසඳීමේදී පවා ඉතා ඉහළ මට්ටමේ පාලනයක් සහිත සමාගම් බවට විශ්වාසයක් පවතී. සවිස්තරාත්මක ලාභාංශ ඉලක්ක සහිත කාර්ය සාධනය පදනම් කරගත් ගිවිසුම් යටතේ මෙම සමාගම්වල ප්‍රධාන

විධායක නිලධාරීන් සහ අධ්‍යක්ෂවරුන් පත් කිරීම සිදුවේ. එමෙන්ම, ස්වාධීන වෘත්තීයමය අධ්‍යක්ෂවරුන්ගෙන් සමන්විත අධ්‍යක්ෂ මණ්ඩලය හරහා මෙම ආයතනවල වගවීම ඉහළ නංවා ඇත.

බ්‍රසීලය

දුර්වල ක්‍රියාකාරීත්වයක් සහිත රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන්වල ගැටලුකාරී තත්වයන් පැවතිය ද, පෙට්‍රොබ්‍රාස් (*Petrobras*) වැනි ෆෝචූන් ග්ලෝබල් 500 ලැයිස්තුවේ (*Fortune Global 500 list*) පවා ඇතුළත් වූ අතිශය සාර්ථක රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් බ්‍රසීලය විසින් නිර්මාණය කර ඇත. 2010 වසරේ දී පෙට්‍රොබ්‍රාස් සමාගම සම්පූර්ණයෙන්ම රාජ්‍ය හිමිකාරීත්වයක් සහිත සමාගමක් වුවත්, පසුව මිශ්‍ර හිමිකාරීත්වයක් සහිත සමාගමක් බවට පරිවර්තනය විය. මෙම පරිවර්තනය සහතික කළ කොටස් නිකුතුව, මේ දක්වා ප්‍රාග්ධන වෙළඳපොළ ඉතිහාසයේ විශාලතම ප්‍රාග්ධන වර්ධනයක් ඇති කළ ගනුදෙනුවකි. මෙමගින් එම සමාගමට ස්වකීය වර්ධනයට සහාය වීම සඳහා ආයෝජන ලබා ගැනීමට අවස්ථා නිර්මාණය වූ අතර, සමාගමේ වෙළඳපොළ වටිනාකමෙහි ඉහළ යෑමක් ද සිදු විය. සමාගම කොටස් හුවමාරුව තුළ ලැයිස්තුගත කිරීම මගින් තනි හිමිකරුවකු ලෙස පැවති රාජ්‍ය සහභාගිත්වය සැලකිය යුතු ලෙස සීමා වීමත් සමඟ වඩාත් උසස් ආයතනික පාලනයක් සඳහා මෙම සිදුවීම මග පෑදූ අතර, එමගින් දේශපාලනික බලපෑම්වල අවදානම සහ අධ්‍යක්ෂක මණ්ඩලයේ හා කළමනාකාරිත්වයේ කැපවීම අඩුවීමේ අවදානම වැළැක්විණි.

ඉන්දියාව

රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන්හි අකාර්යක්ෂමතාව පිළිබඳ ගැටලුව විසඳීම සඳහා මෑත වසර තුළදී ඉන්දියාව විසින් රාජ්‍ය ආයෝජන ඉවත් කිරීමේ උපාය මාර්ගයක අනුගමනය කරන ලදී. එම ව්‍යවසායයන්හි කළමනාකාරිත්වයෙහි පාලනය පැවරීම ඇතුළුව, රජය සතු කොටස්වල සැලකිය යුතු ප්‍රමාණයක් විකිණීම ද මේ සඳහා ඇතුළත් විය. වර්තමානයේ දී, ෆෝචූන් ග්ලෝබල් 500 ලැයිස්තුව තුළ, චීනයට පසු දෙවන විශාලතම රාජ්‍ය අංශය සතු ව්‍යවසායයන් සංඛ්‍යාවක් හිමි රට ලෙස ඉන්දියාව සැලකේ. ඉන්දියානු රාජ්‍ය ව්‍යවසාය ප්‍රතිසංස්කරණ න්‍යාය පත්‍රයේ මෑත කාලීන ක්‍රියාමාර්ගයක් වූයේ එයාර් ඉන්දියා සමාගම පෞද්ගලිකරණය කිරීමයි. මේ යටතේ ඉන්දියානු රජයට එ.ජ. ඩොලර් මිලියන 360ක පමණ කොටස් හිමි වූ අතර, පුද්ගලික සමූහ ව්‍යාපාරයට එ.ජ. ඩොලර් බිලියන 2ක් වූ එයාර් ඉන්දියා සමාගමේ ණය වගකීම ලබා ගැනීම සිදු විය. ඉන්දියාව, රාජ්‍ය ආයතනවල සහ රාජ්‍ය අංශයේ ව්‍යාපාරවල අතිරික්ත ඉඩම් සහ ගොඩනැගිලි රඳවා තබා ගැනීම, කළමනාකරණය කිරීම සහ එමගින් මුදල් ඉපැයීම ඉලක්ක කරගත් ජාතික ඉඩම් මුදල්කරණ සංස්ථාව

(National Land Monetisation Corporation) නමින් සමාගමක් පිහිටුවීමට ද නියමිතය. මෙය සම්පූර්ණයෙන්ම රජය සතු සමාගමක් ලෙස මුදල් අමාත්‍යාංශය යටතේ පිහිටුවීමට නියමිතය.

ශ්‍රී ලංකාවේ රාජ්‍ය ව්‍යවසාය සාර්ථක ලෙස ප්‍රතිසංස්කරණය කිරීම:

ශ්‍රී ලංකා ටෙලිකොම් පොදු සීමිත සමාගම

සේවාවල ගුණාත්මකභාවය, විශ්වසනීයත්වය සහ මිලකරණය සම්බන්ධයෙන් විදුලි සංදේශ අංශය ශ්‍රී ලංකාවේ ඇති වඩාත්ම සාර්ථක සේවා අංශවලින් එක අංශයකි. වර්තමානය වන විට ශ්‍රී ලංකාව තුළ සියයට 135කට වඩා වැඩි ජනගහණ දුරකථන සහනවයක් පවතින අතර, කලාපය තුළ අඩුම ජනගහණ දුරකථන ගාස්තු සහ අන්තර්ජාල ගාස්තු සහිත රටවල් අතර ද ශ්‍රී ලංකාව සිටී. පසුගිය දශක දෙක තුළ සාර්ථක රාජ්‍ය ව්‍යවසායයක් ලෙස ඉදිරියට පැමිණි ශ්‍රී ලංකා ටෙලිකොම් පොදු සීමිත සමාගම, විදුලි සංදේශ අංශයෙහි ප්‍රධාන පෙර ගමන්කරු වේ.

නිදහස් ආර්ථික ප්‍රතිපත්ති ක්‍රියාත්මක කිරීමෙන් අනතුරුව, 1980 දශකයේ මුල් භාගයේදී විදුලි සංදේශ දෙපාර්තමේන්තුව පිහිටුවීම හරහා විදුලි සංදේශ ක්ෂේත්‍රය ප්‍රතිව්‍යුහගත කිරීමෙහිලා ශ්‍රී ලංකාව විසින් සැලකිය යුතු පියවරක් ගත් අතර, පසුව එහි මෙහෙයුම් කටයුතු ශ්‍රී ලංකා ටෙලිකොම් නම් රාජ්‍ය සංස්ථාව වෙත පැවරීය. 1996 වසරේ දී ශ්‍රී ලංකා ටෙලිකොම් ආයතනය රජය සතු සීමිත සමාගමක් ලෙස ප්‍රතිස්ථාපනය කරන ලදී. රජයට අයත් මෙම ව්‍යවසායයෙහි හැරවුම් ලක්ෂ්‍යයක් වූයේ ඊළඟ වසරේ දී කොටස් ප්‍රාග්ධනයෙන් සියයට 25ක් නිපොන් ටෙලිග්‍රාෆ් සහ දුරකථන සංස්ථාව (Nippon Telegraph & Telephone Corporation) වෙත එ.ජ. ඩොලර් මිලියන 225කට විකිණීමයි. ඉන් අනතුරුව, ශ්‍රී ලංකා ටෙලිකොම් පොදු සීමිත සමාගම 2003 වසරේ දී කොළඹ කොටස් වෙළෙඳපොළේ සාර්ථක ලෙස ලැයිස්තුගත කිරීම සිදු විය. භාණ්ඩාගාර ලේකම් හරහා සියයට 49.50ක කොටස් හිමිකාරීත්වයක් දරන රජය සහ සියයට 44.98ක හිමිකාරීත්වයක් දරන ශ්‍රී ලෝක ටෙලිකොම්ස් හෝල්ඩින්ග්ස් (Global Telecommunications Holdings N.V.) 2020 වසර අවසන් වන විට, ශ්‍රී ලංකා ටෙලිකොම් පොදු සීමිත සමාගමෙහි ප්‍රධාන කොටස් හිමිකරුවන් දෙදෙනා විය. සෙසු කොටස් ප්‍රතිශතය වෙනත් කොටස් හිමියන් සතු වන අතර, ඒවා කොළඹ කොටස් හුවමාරුව තුළ ප්‍රසිද්ධියේ ගනුදෙනු කෙරේ. ඒ අනුව, 2020 වසරේ දී ශ්‍රී ලංකා ටෙලිකොම් සමාගමෙහි ලාභාංශ දළ වශයෙන් රුපියල් මිලියන 947ක් වූ අතර, 2022 වසරේ දී සමාගමේ ලාභාංශය රුපියල් බිලියන 1.4ක අගයක් වනු ඇතැයි අපේක්ෂා කෙරේ.

ශ්‍රී ලංකා ටෙලිකොම් උදාහරණය මගින් රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් සතුව පවතින සුවිශේෂ විභවතාවන් මෙන්ම, ආයෝජන ආපසු පැවරීම වැනි කාලෝචිත ප්‍රතිසංස්කරණ

ක්‍රියාත්මක කිරීම හරහා ආර්ථිකයට මෙම විභවතාවෙන් එල ප්‍රයෝජන අත්කරගත හැක්කේ කෙසේදැයි යන්න අවධාරණය කරයි. මෙහිදී, තරගකාරීත්වය සහ තරගකාරී වෙළෙඳපොළක් සහතික කිරීම සඳහා කැප වූ නියාමන පරිසරයක් නිර්මාණය කිරීම හරහා ක්ෂේත්‍රයේ සමස්ත ගතික සංවර්ධනය සහතික කිරීමට ඉවහල් වූ ශ්‍රී ලංකා විදුලි සංදේශ නියාමන කොමිෂන් සභාව ස්වාධීන නියාමන ආයතනයක් ලෙස පිහිටුවීම, ශ්‍රී ලංකා ටෙලිකොම්හි ප්‍රගතියට දායක වූ බව සඳහන් කිරීම ද වැදගත්ය.

ශ්‍රී ලංකා ටෙලිකොම් සමාගම අත්කරගත් සාර්ථකත්වය සැලකිල්ලට ගනිමින්, ඉදිරියේදී රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් විකිණීම සහ/හෝ පවරා දීම පිළිබඳ රජයට සලකා බැලිය හැක. ඒ අනුව, රජයේ වත්කම් විකිණීම සම්බන්ධයෙන්, අනුප්‍රාප්තික රජයන් ස්ථාවර ප්‍රතිපත්තියක් පවත්වා ගැනීම අත්‍යවශ්‍ය වන අතර, එම ක්‍රියාවලිය අතරතුර කාලෝචිත හා ක්‍රියාශීලී අයුරින් පාර්ශවකරුවන්ගේ ගැටලු පිළිබඳව ද අවධානය යොමු කළ යුතුය.

ඉදිරි දැක්ම

ඉදිරියේ දී, ශ්‍රී ලංකා ආර්ථිකය පශ්චාත් කොවිඩ්-19 අවධිය තුළ යථා තත්ත්වයට පත් වීමේදී සහ ඉහළ මැදි ආදායම් තත්ත්වයට ළඟා වීමේදී, විශේෂයෙන් ඒකාබද්ධ කිරීම් සහ ඉහත යෝජිත සමාගම් පාලනය ශක්තිමත් කිරීම යනාදියට අදාළව දැනට ක්‍රියාත්මක කෙරෙමින් පවතින ප්‍රතිසංස්කරණ කඩිනමින් ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා රජය විසින් පියවර ගැනීම ඉතා වැදගත් වේ. විනිවිදභාවයෙන් යුතු මිලකරණ යාන්ත්‍රණයක් ක්‍රියාත්මක කිරීම, උපාය මාර්ගික දිශානතිය වැඩිදියුණු කිරීම සහ මූල්‍ය වගවීම වැඩිදියුණු කිරීමට අදාළ ප්‍රතිසංස්කරණ ද, රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන්වල කාර්ය සාධනය කෙටිකාලීනව වැඩිදියුණු කිරීම සඳහා අත්‍යවශ්‍ය වේ. මෙමගින් රාජ්‍ය ආදායම වැඩිදියුණු වීම සහතික කිරීම පමණක් නොව, රාජ්‍ය අයවැය මගින් වන සංක්‍රාම හරහා හෝ බැංකු පද්ධතියෙන් ණය ගැනීම් හරහා අලාභ මූල්‍යයනය කිරීමේ අවශ්‍යතාවය ද අඩු කරයි. ගෘහස්ත ඒකක සහ ව්‍යවසායයන් විසින් කෙරෙන වඩාත් ඵලදායී ආදායම් උත්පාදනය හෝ වත්කම් නිර්මාණය සඳහා සැලකිය යුතු සම්පත් ප්‍රමාණයක් යොමු කරවීමට මෙමගින් හැකියාව ලැබේ. ඒ අනුව, කෙටි කාලීනව රාජ්‍ය ආදායම මත සහ මැදි හා දිගු කාලීනව ආර්ථික වර්ධනය කෙරෙහි ගුණාකාර බලපෑමක් ඇති කෙරෙනු ඇත.

විශේෂයෙන්ම, උපායමාර්ගික ක්ෂේත්‍රවල රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් පුළුල්ව ව්‍යාප්ත වී තිබීමත් සමඟ, එම ව්‍යවසායයන් විසින් ආර්ථික සංවර්ධන ක්‍රියාවලියේදී ඉටු කරන ප්‍රධාන කාර්යභාරය පිළිබඳව නිසි සැලකිල්ලක්

යොමු කරමින්, මෙම ව්‍යවසායයන් රජයට මූල්‍යමය වශයෙන් බරක් නොවී ඵලදායී ලෙස ක්‍රියා කිරීම සහ හිතකර සමාජ ආර්ථික ප්‍රතිඵල ලබා දීම ඉතා වැදගත් වේ. ඊට අදාළව, රජය විසින් රාජ්‍ය ව්‍යවසායවල වෙන් වශයෙන් ශක්‍යතා අධ්‍යයන සිදුකිරීම සහ දේශීය හෝ විදේශීය ආයතන වෙත ඔවුන්ගේ ඇතැම් වත්කම් විකිණීම සම්බන්ධයෙන් කාලෝචිත පියවර ගත යුතුය. ඉන් අනතුරුව, මෙම රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් දේශපාලනීකරණය කිරීමකින් තොරව, තිරසාර සහ ශක්‍ය මෙහෙයුම් සහතික කිරීම පිණිස ප්‍රතිව්‍යුහගත කිරීම පිළිබඳව ද රජයට සලකා බැලිය හැක. එවැනි ප්‍රතිසංස්කරණ සඳහා ආරම්භයේ දී ඇතැම් ජනප්‍රිය නොවන ප්‍රතිපත්ති මූලපිරීම් අවශ්‍ය විය හැකි නමුත්, ඉන් මැදි කාලීනව සහ දිගු කාලීනව මූල්‍යමය ශක්‍යතා ඇති සහ ආර්ථිකමය වශයෙන් ප්‍රයෝජනවත් වන රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් නිර්මාණය කිරීමට මග පෑදිය හැකි බව ද රජය විසින් හඳුනාගත යුතුය. එවැනි ප්‍රතිසංස්කරණ තුළින්, පවතින රාජ්‍ය ව්‍යවසායයන් රාජ්‍ය මූල්‍යයට පීඩනයක් ඇති කරන තත්ත්වයේ සිට වටිනාකම් නිර්මාණය කෙරෙන ව්‍යවසායයන් බවට පරිවර්තනය කිරීම හරහා එම ව්‍යවසායයන් ශ්‍රී ලංකාවේ ප්‍රගතිය ඉහළ වර්ධන මාවතක් කරා ගෙන යන මාවතේ අවහිරයක් වනවා වෙනුවට සහය සපයන්නන් ලෙස දායක වීම අත්‍යවශ්‍ය වේ.

මූලාශ්‍ර

1. Central Bank of Sri Lanka. A Review of the Economy of Sri Lanka, 1950 - 1975
2. Central Bank of Sri Lanka. 1998. Economic Progress of Independent Sri Lanka.

3. Central Bank of Sri Lanka. Annual Reports, Various Issues.
4. European Commission. 2013. European System of Accounts 2010 (ESA10), Section 2.51, Luxembourg.
5. IMF. 2014. Government Finance Statistics Manual 2014. Washington, DC: International Monetary Fund.
6. IMF. 2020. 'State-Owned Enterprises: The Other Government.' IMF Fiscal Monitor, April 2020.
7. Guluzade, A., 2020, May. How reform has made China's state-owned enterprises stronger. In World Economic Forum. May (Vol. 21).
8. Kim, K. and Panchanatham, N., 2021. Reform and privatization of state-owned enterprises in India. In Reforming State-Owned Enterprises in Asia (pp. 157-168). Springer, Singapore.
9. Knight.M., Guruge, A. and Cham, M.R., 2017. State-owned enterprise reforms in Sri Lanka: the way forward. Manila : Asian Development Bank Institute.
10. Lakshman.W.D. ed., 1997. Dilemmas of development: fifty years of economic change in Sri Lanka. Sri Lanka Association of Economists.
11. Ministry of Finance. Annual Report, Various Issues.
12. Mukherjee. A., Sarma, A.P., Barah, A. and Mohan, A., 2020. Public Sector Enterprises in India : Enhancing Geo-Strategic Reach and Exports.
13. OECD. 2015. OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises, 2015 Edition. Paris: OECD Publishing.
14. PwC. State-Owned Enterprises: Catalysts for public value creation?
15. World Bank Group. 2014. Corporate Governance of State-Owned Enterprises: A tool kit.

